

להבות אש קודש

לקט פנינים מקדושי ושרידי השואה

פרשת ויחי

פרשת ויחי – החייאת היהודי בכל משבריו¹

וַיְבָרֶכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֹר כִּי יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשָּׁה וַיִּשָּׂם אֶת־אֶפְרַיִם לְפָנֵי מְנַשֶּׁה. (בראשית מ"ח ב')

כתב בפרשתנו בספר שפתי שלמה לרב שלמה זלמן אונסדורפר² זצ"ל הי"ד וזלה"ק:

¹ הלימוד בגליון לקיים מצות בוראי יתברך. ולעילוי נשמות: הורי היקרים אודים מוצלים מאש, אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה, אמי חוה בת ר' יהודה ז"ל. חותני הרב מנחם ב"ר יצחק, חותנתי זהבה בת רבקה ובנם יצחק משה (חבה) ז"ל, הרב חיים קלמן בן הרב נתן נטע (שלנגר) זצ"ל. הרב דוד ב"ר חיים (פוקס) זצ"ל, אוד מוצל מאש, הרב סיני יצחק בן הרב שמעון (אדלר) זצ"ל. אהובה לאה בת הרב שמעון יבלחטו"א (קלרמן). שלומית בת ר' יהודה (מן). יהודה הי"ד בן הרב מרדכי (יבלחטו"א) דימנטמן מו"ר מכולל מר"ץ. יחזקאל בן אפרים ז"ל ופייגא סוסה בת ר' יעקב זאב ז"ל. לעילוי נשמת הרה"ג הרב מנשה בן רחמה זצ"ל נלב"ע שב"ק ויגש י"א בטבת תשפ"ד (אביו של חברי הטוב הרב ישראל מנשה יבלחטו"א תל ציון).

² הרב שלמה זלמן אונסדורפר הי"ד (תרמ"ח-ר"ח מרחשון תש"ה) אביו הרב מרדכי אריה הי"ד שימש כשו"ב (שוחט ובודק) ומו"צ בעיר גוטא, היה ת"ח מופלג. אמו הרבנית הצדקנית מרת חיה שרה. הוריו שניהם הועלו על המוקד בכ"ג בסיון תש"ד.

למד בישיבת גאלאנטא אצל הרב יוסף צבי דושינסקי זצ"ל, לימים עלה לירושלים ונתמנה לאב"ד העדה החרדית. וכן למד אצל הרב עקיבא סופר (הדעת סופר) נינו של החת"ם סופר. בעת כהונתו בעיר ואם בישראל פרשבורג, לבו בער כאש להרבצת תורה, לא היה שום חילוק, לפעמים למד שיעור בעיון בהלכה עם בחורים מופלגים, ולפעמים למד משניות או חומש ורש"י, הכל כוונתו לשם שמים. העיר פרשבורג שהיתה כידוע עיר גדולה, הרב שלמה זלמן במדותיו הנעלות וחכמתו הנפלאה עמד לנס וליועץ לכל דבר גדול וקטן. וכפי תיאור בנו (הרב שמואל אלכסנדר זצ"ל מביא הספר לדפוס) מימיו לא ראה את אביו ח"ו כבעס או בהקפדה, ואף לא בתוך ביתו, הכל בשפה נעימה המתקבלת. תמיד היה מקדים שלום לכל אדם. ומוסיף לספר בנו: פעם בליל שבת קודש פגשו ת"ח ואביו הקדים לו ברכת 'גוט שבעס' אך הוא לא ענה, וכך היה כמה פעמים. עד שפעם שאל את אביו, מדוע לך להקדים לו שלום, הרי אינו משיבך? ענה לו אביו: עלי לעשות את שלי ולהקדים שלום לכל אדם, ומסתמא הוא עסוק בלמוד משניות בעל פה, ולא רצה להפסיק. כי תמיד היה דן לכף זכות!

נחון בכח דרשנות מופלא. והיה מכין דרשותיו בכתב, ולעיתים היה מוסיף אח"כ ומציין שדברים אלו לא נאמרו בדרשה. ובתחילת הדברים היה רושם: יהא חלקי ממזכי הרבים, יהא רעווא דאימא מילתא דתתקבל [יהי רצון שאומר דברים שיתקבלו] וכדומה. הוריו שזכו לאריכות ימים עד שעלו על המוקד כנזכר בתחילת הדברים לעיל, כבדם עד למאוד. אחד הספורים המרטיטים אודות מצוה זו. בשנ תרצ"ב לערך נודמנה לו אפשרות לבקר בארץ ישראל, בשבת האחרונה לפני נסיעתו המתוכננת נפרד לשלום מקהילתו עד חזרתו כפי שחשב בתחילה, אך במוצאי שבת בפתחו את תיבת המכתבים מצא מכתב שקיבל מהוריו ובו אמו מבקשתו מאוד להודיעה מיד לכשיגיע לארץ ישראל כיוון שכל משך נסיעתו תהא שרויה בדאגה אודות מצבו, מכיוון שהיא באופיה היתה רגישה מאוד. משראה כך, ביטל מיד את נסיעתו שכל כך שמח לקראתה, וכל זאת כדי למנוע מאמו צער ודאגה כל שהיא. ע"כ מדברי ההקדמה של מוציא הספר מכת"י בנו של המחבר הרב שמואל אלכסנדר זצ"ל. (הוא ניצל מגיא ההריגה מכיוון שיצא ללונדון)

מוסיף מלקט ועורך הדברים, סיבבה ההשגחה ובימים אלו של הכנת הדברים (טבת תשפ"ד) התקשרתי עפ"י טלפון שהיה רשום בספר שראיתיו במאגר אוצר החכמה, על מנת לנסות להשיג את הספר עצמו, מתוך חיבת הקודש לספרים שקבלתי מאבי מורי ז"ל שכזכור היה אוד מוצל מאש בעצמו. מתוך השיחה התברר שהגעתי לכד של מחבר הספר שעלה לפני כמה שנים לארץ ישראל, הרב שלמה זלמן אונסדורפר שליט"א (ע"ש המחבר). הוא סיפר לי סיפורו של ספר, וכך עפ"י תיאורו: בעת שלקחו את סבו מחבר הספר בהונגריה לאיסוף לשלחם למחנות ההשמדה, דברי התורה עדיין לא הודפסו והיו בכתב יד. הוא הטמין אותם בקופסא בקרקע מחוץ לביתו. לאחר שנסתיימה המלחמה דודו הרב שמחה בונם זצ"ל שב למקום מגורי הוריו ומצא שרידי כתיבותיו שרבים מהם נאבדו לעולמים. ולמרות הגשמים וכל המפריעים נצלו באורח פלא הגליונות מהם נערך הספר לדפוס. חלפו שנים רבות רק בשנת תשל"ב יצאה מהדורה ראשונה, והשניה החדשה בתשס"ח. עריכת הדברים והתולדות עפ"י הספר במאגר 'אוצר החכמה' כנ"ל.

כי אפרים הוא רומז על שעת צרה, כי הפרני אלקים בארץ עניי, אשר נחזק עצמנו באמונה ובטחון בה' יתברך אשר אפילו בארץ עניי אפילו בשעת צרה גדולה ר"ל [רחמנא ליצלן] הפרני אלקים יוציאנו להרות, ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע (ירמיהו ל' ז) כמבואר בספרים הקדושים שעוד נזכה ונראה אשר הצרה עצמה היא ישועה לנו, הפרני אפילו בארץ עניי. ואם נחזיק בזה, אז נזכה עוד לבחינת נשני אלקים את כל עמלי, אשר לעתיד לבוא תתרבה השמחה ונשכח כל ימי הרעה. אבל אנו עומדים כעת בנסיון קשה³ שאל נשכח ח"ו שהכל מושג בהשגחה פרטית מן השמים.

ורמז לזה בגמרא (ברכות י"ב ע"א) כל שלא אמר אמת ויצב שחרית ואמת ואמונה ערבית, לא יצא ידי חובתו שנאמר (תהלים צ"ב ג') להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות. פירוש לילה רמז על השכת הגלות, ויום רמז לגאולה, אם יש לו באמת אמונה בשעת הצרה והיסורין שהכל לטובתו מן השמים, אז יזכה לראות האמת ויצב בגלוי ולהגיד בבוקר חסדך הוא יום, ובתנאי – ואמונתך בלילות.

ועל כן נקראת הפרשה ויחי, כי הוראה זו חי אתנו במשך כל הדורות להזק עצמנו בשעת צרת השעבוד – בְּךָ יְבָרְךָ יִשְׂרָאֵל לְאֵמֹר יְשֻׁמְךָ אֱלֹקִים פְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשָּׁה, שזו הברכה לכל הדורות הבאים ברמז של השמות אפרים ומנשה כנ"ל...

ע"כ אמר ליוסף [שם מ"ז כ"ט] אֲסִינָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וכו' אֲלֵינָא תְקַבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם. פירוש אם ימצאו דברי הנ"ל חן בעיניך, שתקבל באמת מוסר אביך וכן אתה תצוה לבניך אחריו מדת אמונה ובטחון תמיד מדור לדור מאבות אל בניהם, להורותם דרכי ה' יתברך הנסתרות מאתנו, ואיש בער לא ידע ולא יבין את זאת (תהלים צ"ב) רק צדיק באמונתו יחיה, להגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו, אם תקיים צוואה זו אז אל תקברני במצרים, לא אשאר ח"ו פה בין המצרים הטמאים, ואז אדע ברור שגם אנכי אבנה מכם אשר וְשִׁכְבְּתִי עִמָּאֲבֹתַי בְּשִׁיטָה וּבְמִסְרָה שֶׁל אֲמוֹנַת אֲבוֹת... עכ"ל הרב שלמה זלמן אונסדורפר זצ"ל הו"ד.

הברכה – לראות בכל יום את עצמו

וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאֵמוּנָה (בראשית מ"ח כ')

בכתבי ר' משה מידנר מקוברין⁴ זצוק"ל (נפטר סמוך לשואה ללא זש"ק) כתב וזלה"ק:

בירך אותם אשר בכל יום יראו לפניהם רק את היום ההוא שעומדים בו ולא ידאגו למחר.

בוחה של אסיפה, מילה, וכתובת ספר איוב ע"י משה

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפֹּנוּ וְאֶגְיְדָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים (בראשית מ"ט א')

³ נראה שהדברים נאמרו בתקופת השואה עצמה.

⁴ הרב משה מידנר (תר"כ-תר"צ) זלה"ה נכד של היסוד העבודה האדמו"ר אברהם מסלונים הראשון (חיבר גם חסד לאברהם, ביאור למכילתא בשם באר אברהם ועוד). נקרא 'משה' ע"ש הצדיק רבי משה מקוברין זיע"א. אצלו גדל ולמד עד היותו בן כ"ד. בשנים הראשונות לאחר נשואיו התגורר בכפר מידנא סמוך לבריסק, אח"כ עבר לבריסק והתחבב מאוד על ר' חיים מבריסק זצ"ל, קיבל הרבה מדרכו בלימוד. בשנת תרע"ח לאחר מלחמת העולם הראשונה עבר להתגורר בברנוביץ (מקום רבנותו של הרב אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד) שם היה מקום התכנסות גדול של חסידי סלונים. הקים את הישיבה 'תורת חסד' עם האדמורים האחים מוהרי"ל ומוהר"א. הישיבה שמשה כעוגן הצלה רוחנית באותם ימים קשים של מהפכות ותהפוכות בעיקר בדור הצעיר. בכ"ג במרחשון תר"ץ נפטר. בנו יחידו רבי אברהם עם ילדיו נרצחו על קדוש ה' ולא נותר ממשפחתו זכר. (פרטי תולדותיו נוספים בספר מרביצי תורה מעולם החסידות ח"ג). אמרותיו ותורתו אשר יצאו מלב יוקדש אש טהרת קודש, כונסו לראשונה בספר זה שיצא לאור בירושלים תשע"ח. לפני כן התבדרו שמועותיו בספריהם של אדמורי סלונים, ובדורנו במיוחד בכרכי התיבות שלום.

אמרו הז"ל (בראשית רבה צ"ט ה', פסחים נ"ו ע"א) יעקב ביקש לגלות לבניו את הקין, שנאמר: האספו ואגידה לכם...באהרית הימים, והעלים הקב"ה ממנו והתחיל אומר: ראובן בכורי אתה...

הרב **יצחק אלהנן ולדשיין**⁵ (נובהרדוק) זצ"ל הי"ד כותב בספרו **תורת יצחק**, וזלה"ק⁶:

...רואים אנו מזה, שלא היה רצון ה' יתברך שתכלית האסיפה תהיה לגלות להם את הקין, משום שיש תכלית גבוהה ונעלה מכך, והיא לגלות לכל אחד מה שהוא ומה שצריך להיות...ומעשה אבות סימן לבנים, שאנו צריכים ללכת בעקבותיהם של אבותינו, להפיץ קול קורא 'האספו! שכל בני נובהרדוק יתאספו יחד ברוח אחד ובמקום אחד, כי הרבים הם בחינת 'ישראל סבא'...מטרת האסיפה צריכה להיות רוחנית והיוזק עובדת הפרט והחבורה...

...אמרו הז"ל (בבא בתרא י"ד ע"ב) משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב. משה רבינו כתב את התורה, וכן את נבואתו של בלעם וספר איוב. הז"ל הקדושים רצו להורות לנו בזה, שאעפ"י שיכול אדם להגיע לדרגת נבואה כזו שיוודעת דעת עליון, מכל מקום יתכן שאינו נקי מעין רעה ומרוח גבוהה ונפש רחבה [עפ"י אבות ה' י"ט].

...הורו לנו הז"ל שצריכים עוד 'ספר איוב' שממנו נלמד מעלת האסיפה ודבוק הבריה, והתאגדות העובדים, עד שאמרו הז"ל (בבא בתרא ט"ז ע"ב) 'או הברא או מיתתא'. כלומר אם אין לו לאדם הבריה אוחזים המאוחדים איתו כחבריו של איוב, נוה לו שימות, כי רק הבריה המאוגדים שדואגים כל אחד על קיום מצב הרוחני של זולתו, רק הם חזקו את לבו של איוב, שאחר שעברו עליו כמה נסיונות רצופים מכל מקום נשאר עם הבטחון בה' והאמונה בהשגחה העליונה, כי **דבוק הבריה הוא כמו מכונה לרומם את הרוח ולהזקה בכלי מיני מצבים...**

שונה היא אסיפה רוחנית זו מאסיפות העולם. באסיפות הנהוגים בעולם, מציגים [תכנית] על מה נתאספו, בו הם מפרשים כי מטרת אסיפתם נועדה כדי לתקן מכשול זה או אחר. אך באסיפה הרוחנית הזו אין זה כך, כי **בעניני הנפש אין הנותן יודע מי הוא המקבל, רק המקבל יודע מי הוא הנותן**, וכמה פעמים הוא בגדר 'מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונפרנס בה, מעלה עליו הכתוב כאילו זכה [ספרי דברים פסקא רפ"ג]. **כי לפעמים יוצא דבר מפי המדבר בדרך אבידה, דחינו בגדר שיטפא דלשנא, והשומע מוצא בזה פרנסה למדרגתו ולענין שהוא עומד ושוקל**. וכמה סלעים ומרגליות טובות יש בכל יחיד ויחיד שמפרסם על האסיפה. וצריכים רק להיות בבחינת 'עני' להרגיש תיאבון ותשוקה עזה לשמוע דרך ה', ואז בודאי ימצא מבוקשו...

גם הרגשת התשוקה להתעלות והתרוממות המושגת ע"י התשוקה, כיצד ניתן להגיע אליה, זוהי אחת השאלות העומדות על סדר היום אשר תשועתה ברוב יועין, פתרון השאלה יושג באסיפת החברים עם הרבנים ששמועו מדבריהם. נאים דורשים ונאים מקיימים...עכ"ל הרב **יצחק אלהנן ולדשיין** זצ"ל הי"ד.

⁵ הרב **יצחק ולדשיין** (מכונה הישרשובר' ע"ש עיר הולדתו) זצ"ל הי"ד, מבכירי תלמידי ר' **יוסף יוזל הורוביץ** זצ"ל מנובהרדוק בעמה"ח **מדרגת האדם**. הספר עצמו הינו מערך הבנוי על שיחות עמוקות ביותר שמסר בישיבה, ונכתבו ע"י בכירי תלמידיו. הרב עבר על הדברים והגיחם. מהכתיבות החשובות ביותר היו אלו של תלמידו הרב **יצחק ולדשיין**, רוב הספר נערך עפ"י כתיבותיו. לימים נשא את נכדתו (היא אחותו של רב **חיים שמואלביץ** זצ"ל שלימים נתמנה כראש ישיבת מיר). מישיבת נובהרדוק גדלו גדולי עולם ביניהם הרב **יוסף שלמה כהנמן** זצ"ל, הרב **יחזקאל אברמסקי** בעהמ"ח **חזון יחזקאל** על התוספתא. ה' **סטייפלר** ועוד.

דברי תורה מהרב ולדשיין שהיה בעל כושר ביאור ומסר שיחות מרוממות בישיבות בית יוסף שנוסדו ע"י ישיבת האס' בנובהרדוק, נחרטו בספר **גוילי אש** שהינו אסופה מגדולי נובהרדוק שנספו בשואה (יצא לאור בירושלים בתשל"ג) וכן בספר רחב ומקיף של שיחותיו ומאמריו של הרב ולדשיין **תורת יצחק** שיצא לראשונה בתשל"ד, ובשנית במהדורה מורחבת ומפוארת בתשע"ז שבחלקו השני נכתבו תולדותיו ותולדות בנו הרב **רפאל ולדשיין** זצ"ל שהוגלה לסיביר וזכה להנצל עם אמו לעלות לארץ ישראל והקים משפחה לתפארת.

רבי **יצחק ולדשיין** נרצח עם תלמידי ישיבה עמם נלקח באמצע שיעור שמסר באיזור וילנא בתמוז תשי"א.

⁶ להבנת הדברים: שיחה זו נאמרה ע"י הרב **ולדשיין** זצ"ל באסיפת חיזוק של ישיבת 'בית יוסף נובהרדוק'. אסיפה זאת היתה מתקיימת מידי שנה שמטרתה התחזקות בחבורה בעבודת ה' ובלימוד המוסר.

קריאת יעקב לבניו ללמדם מוסר לדורות

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפַּל וְאֶגְיֶדָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר-יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים (בראשית מ"ט א')

מובא בספר מאיר עיני חכמים בפרשתנו בחלק קדשי יחזקאל⁷ וזלה"ק:

איתא בבראשית רבה (צ"ח ב') רבי סימון אמר, מפלת גוג הראה להם. רבי יהודה אמר בנין בית המקדש הראה להם.

ונראה לבאר הענין דהנה כתיב (בראשית מ"ט ב') הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם. ובבראשית רבה (שם ג') דורש 'אל' הוא ישראל אביכם, מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם בורא עולמות. והנראה דהנה איתא במסכת חגיגה (ט"ז ע"א) יצתה בת קול ואמרה: שובו בנים שובבים. וכל אדם צריך להטות אזנו ולשמוע הבת קול שמזכרת לאדם שהוא מבני אל חי וצריך לשובה בתשובה לאביו שבשמים שזאת עיקר התשובה – שיוזכר את אביו שבשמים ושצריך לפיכך אותנו. וזהו 'שמעו בני יעקב' היינו שבראשונה צריכים לידע שאנחנו מבני יעקב, ובהינתן יעקב הוא התקשרות יעקב חבל נחלתו, כדכתיב (דברים ל"ב ט') כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ובוה יתבטל מלחמת גוג ומגוג שנאמר (תהלים ב' ג') ננתקה את מוכרותימו וגו'.

וכן המשכת בנין בית המקדש הוא ע"י ששומעים את הבת קול שהקב"ה אומר בכל יום: מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, ושואג בכל משמר: אוי לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי וכו' כדאיתא במסכת ברכות (ג' ע"א), ואם האדם שומע כל הקולות האלו, אז יתבונן האדם לעורר עצמו להתפלל בבכי ולשפוך דמעות כמים על חורבן בית המקדש וגלות השכינה, ובוה יבנה חלק מן המקדש בכל יום עד שירחם ה' יתברך וישתכלל הבנין במהרה.

וזהו 'שמעו אל ישראל אביכם' היינו לשמוע לאבינו שבשמים מה שאומר בכל יום, ומזה יתגלה לנו בנין בית המקדש. ולכן כתוב 'שמעו' 'שמעו' שתי פעמים, היינו שנשמע מקול הנאחז בחבל הנחלה שלא ינתקו המוסרות במלחמת גוג ומגוג, וכן לשמוע בקול ה' הבוכה ומתאונן על חורבן המקדש וגלות ישראל. וזהו הפירוש במדרש הנ"ל שמפלת גוג הראה להם ובנין המקדש הראה להם, שיעקב הראה לבניו שבשני השמועות האלו יזכו לגאולה שלימה בב"א. עכ"ל הרב יחזקאל בנו של אדמו"ר מאוסטרובצא זצ"ל.

הדרכה הנוכחית של ריבוי עשה טוב

בזכרון קדוש ספר המלקט פירורי תורה שנשארו לפליטה מהאדמו"ר שלמה דוד יהושע זצוק"ל הי"ד מפולונים וזלה"ק:

וישת את ימינו על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה, ואח"כ וישם את אפרים לפני מנשה.

הענין הוא עפ"י המובא (בראשית רבה ז' ג') אור זה מעשיהם של צדיקים, והושך אלו מעשיהם של רשעים, איני יודע במה חפץ הקב"ה יותר, כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב, הוי אומר במעשיהם של

⁷ הספר מאיר עיני חכמים הינו ליקוט מתורתיו של האדמו"ר מאוסטרובצא הרב מאיר יחיאל הלוי זצוק"ל שהיה צדיק עליון קדוש שנהג בתענית שנים רבות, נסתלק לבית עולמו בשנת תרפ"ח. בנו ממשיך דרכו הרב יחזקאל, המשיך עד לשואה את דרך הקודש של אביו, בעשרה בטבת תש"ג הוצאו להורג הוא וכל משפחתו אשתו ושבעת בניו ובנותיו וכל צאצאיו, ולא נותר זכר מהם. דברי תורתו קובצו לספר מאיר עיני חכמים על ידי תלמיד אביו, ומהם ליקט על סדר פרשיות התורה. דברי בנו הרב יחזקאל זצ"ל הי"ד הניחם במדור מיוחד שקראהו קדשי יחזקאל ע"ש קונטרס 'פלפולים נחמדים בעיני בעיני קדשים' שהוציא הרב יחיאל הלוי מנדלבוים בניו יורק תש"י, וקבעם בסיום כל פרשה לאחר דברי אביו. תולדות האדמו"ר מאוסטרובצא רשומים בתחילת המהדורה המחודשת של הספר (ח"א תשע"ט, ח"ב-ח"ג תשפ"א). ובהרחבה ניתן לקוראם בספר אספקלריה המאירה בעריכת משה חנניה רפאל גלאזיוס הוצאת עמודי שש (ירושלים תשע"ט).

צדיקים. עוד איתא במדרש (שמות רבה ז' ד') כשם שעולה קלוסו של הקב"ה מצדיקים שבגן עדן, כך עולה קלוסו מרשעים שבגיהנם, שמצננים את הגיהנם בדמעותיהם.

הביאור הוא: כי מעשי צדיקים מרומז על תורה ותפלה, מעשי רשעים היינו התגברות התאוות והאדם לוחם כנגדם להכניעם, שגם מזה עולה קלוסו של הקב"ה, עד שאינו יודע כמה הפיץ הקב"ה יותר.

אפרים – מרומז כמו דכתיב כי הפרני אלקים בארץ עניי, היינו שעולה ומתעלה מפורה ורב בתורה ועבודה.

מנשה – מרומז על מלחמת היצר, כי נשני אלקים את כל עמלי, שאינו פורה ורב בתורה ועבודה, רק מחפש עצות איך להנצל מידי היצר. ואמר יוסף, לא כן אבי, כי זה הבכור שים ימינך על ראשו, רוצה לומר כי מדת מנשה צריכה יותר היוזק והתקרבות, ואמר לו יעקב גם הוא יגדל, היינו שגם מדה זו חשובה, אבל אחיו הקטן יגדל ממנו, שאין זו התכלית להיות משוקע בכזי, רק לעסוק בתורה ותפלה. עכ"ל הזכרון קדוש זצ"ל הי"ד.

משיכול הידים למדים על הנהגה נסית וטבעית

בספר אשל חיים לרב חיים אפרים בלאיטי⁸ זצ"ל הי"ד זצ"ל כתב וזלה"ק:

...עפ"י מה שכתב המלבי"ם [בפרשתנו מ"ה י"ד] דהנה בברכת כהנים כתיב [ויקרא ט' כ"ב] וַיִּשָּׂא אֶהָרָן אֶת יָדָיו וַיְדַו אֶלְיָהֶם וַיְבָרְכֵם... [הכתיב ידו, והקרי ידיו] דצריך להרים ימינו על שמאלו כמו שאמרו בזהר וויקרא אמור צ"ט ע"ב]. וא"כ אחר שהגיעו ידי יעקב זו תחת זו, היה צריך שיניח תחילה את שמאלו על ראש מנשה ואח"כ את ימינו על ראש אפרים והיתה יד ימין על השמאל. והוא לא עשה כן, רק תחילה שלח את ימינו וישת על ראש אפרים, ואח"כ נתן את שמאלו על ראש מנשה, ואם כן היתה יד השמאל למעלה מיד הימין וכו'. וסיים דעשה כן להראות שמנשה הוא הבכור ואינו מושך שפע ברכתו ע"י אפרים רק מצנור בפני עצמו, ועל כן בא השמאל למעלה מן הימין, ע"כ [עפ"י המלבי"ם].

ואין זה עוד באר, אבל יתבאר על נכון עפ"י דלקמיה... כי את אפרים ברך בימין, שהימין מורה תמיד על הנהגה נסית שימין ה' עושה היל למעלה מדרך הטבע וכן היה גדולת אפרים ע"י נסים ונפלאות שנעשו ע"י יהושע, אבל גדולת מנשה היא ברכה טבעית המתייחסת אל השמאל וכו'...

ומעתה לפי דברי הגאון הנ"ל, אם בשתי הנהגות האלה ברך את הנערים ולעת הצורך והזדמן צריך להנהגת הנם כבר כתבו שאין לסמוך ולהתפלל על הנם, רק בצדיקים שהמה כדאי לנם, אבל בסתם בני אדם יוכשר יותר ההצלחה בהנהגה טבעית, וזה ששיכל את ידיו להניח יד השמאל למעלה מיד הימין, כי מנשה הבכור, כי רצה לרמוז כי ברכה טבעית המתייחסת אל השמאל היא תדירה ולה משפט הבכורה, להאיר אתנו סלה. עכ"ל האשל חיים לרב חיים אפרים בלאיטי זצ"ל הי"ד.

זריזות הקימה לממוזן תביאהו לזריזות לתורה

נפתלי אילה שלחה הנתן אמריי-שפר (בראשית מ"ט כ"א)

הרב משה יהודה כ"ץ⁹ זצ"ל הי"ד כתב בספרו ויגד משה על אבות (פרק ב' משנה ב') רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ. וזלה"ק:

⁸ הרב חיים אפרים בלאיטי חותנו של הרב ישראל ועלץ זצ"ל מגדולי רבני הונגריה ששרד את השואה ועלה לירושלים. המחבר עצמו נספה בשואה. הספר יצא מחדש ע"י אוצר הפוסקים תשע"ז.

⁹ הרב משה יהודה כ"ץ (תרס"ז כ"ז בסיון תש"ד) בנו של הרב אשר אנשיל כ"ץ זצ"ל הי"ד. למד אצל סבו הרב שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל הי"ד שאמלויא מגדולי הונגריה מחבר ספרים רבים. בצעירותו נסמך להוראה ע"י גדולי עולם ביניהם: הרב מרדכי וינקלר (לבושי מרדכי), הרב ישעיהו זילברשטיין הגאון מוויטצאן (מעשי למלך, חיבור גדול על הלכות בית הבחירה לרמב"ם). נתמנה לרבנות בעיר סערדהעלי בהונגריה, נלקח למחנה ההשמדה אושוץ ושם קידש שם שמים עם אביו ורבו, כל משפחתו נספו בלי זכר. כמו"כ אבדו רבים מכתביו. ספר זה על מסכת אבות יצא לראשונה מכת"י תשע"ג, ע"י בן אחיו של המחבר שנקרא ע"ש סבו אשר אנשיל ומשמש כרבה של קהילת וויען בארה"ב. אחיו של

עוד יש לומר עפ"י מה שפירש הרמ"ק מבעלזא זי"ע, על הכתוב (שיר השירים ד' ט"ז) עָוְרֵי צִפּוֹן וּבֹאֵי תִימָן, דצפון רמז על עשירות, על שם הכתוב (איוב ל"ב) מצפון זהב יאתה, ותימן הוא רמז לתורה כאמרם ז"ל (בבא בתרא כ"ה ע"ב) כל הרוצה שיחכים ידרים.

והנה בבוקר כשרוצה אדם לעמוד ללמוד, אז קשה לו מאוד, כי היצר הרע מטיל עליו עצלות למנעו מעסק התורה, לכן העצה היעוצה היא, שיחשוב בלבו שרוצה לקום כדי לעסוק במסחרו, וע"י זה יודרו לקום למען הרבות ממון. ובקומו ילך לבית המדרש, כי משכבר ער הוא משנתו ילך בקל לבית המדרש ללמוד. והו עורי צפון – שיתעורר אדם בבוקר משנתו כסיבת הצפון, היינו להרבות ממונו ועשרו. ואחר כך כשכבר הוא ער, אזי ובואי תימן – ילך לבית המדרש לעסוק בתורה באין מעכב. ע"כ דברי האדמו"ר מבעלזא. וזהו כוונת התנא יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, רצה לומר כמו שהולך בזריות לעסוק במסחרו, כמו"כ יהא יפה זוריו בתלמוד תורה, שיגיעת שניהם משכחת עוון, כי אם יהיה בידו תורה ומדת הזריות, בכח שניהם יתגבר על היצר הרע. והזריות הוא חלק מקניני התורה, כמו שאמרו חז"ל (קדושין כ"ט ע"ב) אם בנו זריו וממולה, בנו קודם. הרי דלילמוד התורה, למעלה יחשב זה שיש בו קנין הזריות. וזה נרמז בקרא נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר, דע"י כח הזריות זוכה לתת אמרי שפר מתורתנו הקדושה. ואם כן יזכה ע"י שניהם להנצל מהיצר הרע, כאמרם ז"ל (קדושין ל' ע"ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

הלמידה הסותרת מהחמור מנוחה ועמל

יִשְׁשַׁכֵּר הַמֶּזֶר גֶּרֶם רִבְיִן בֵּין הַמְשַׁפְּתִים. וַיֵּרָא מִנְחָה כִּי טוֹב וְאֵת־הָאָרֶץ כִּי נִעְמָה וַיֵּט שַׁכְּמוֹ לְסִפְלָ וַיְהִי לְמַס־עֲבָד (שם מ"ט י"ד-ט"ו)

בספר הליקוט הנפלא עמלה של תורה אותו ערך הרב מרדכי פלבינסקי¹⁰ זצ"ל מביא דברי ר' אהרן מקארלין בספרו בית אהרן בפרשתנו וזלה"ק...האי קרא לאו רישיה סיפיה, ולא סיפיה רישיה! [שלכאורה זה סותר הרביצה והמנוחה שהיא בלא מעשה, ולעומתה ויט שכמו לסבול.

ונכל לומר כי כך הוא הדרך בעבודת ה' יתברך, מתחילה צריך להיות כשור לעול וכחמור למשאוי, וזהו 'חמור גרם רובין' אף שאינו מרגיש שום חיות ותענוג בעבודת ה' יתברך. ואם הדבר הוא באמת, אז מראין לו מן השמים האור והחיות שיוכל להשיג לפי שרשו בקדושה, אך שהוא שאול אצלו רק לפי שעה, וזהו: **וירא מנוחה כי טוב**, ושוב צריך להטות שכמו לסבול ולילך בהדרגה, ולטעום ע"י עבודתו מאותו האור והחיות שהראו לו מתחילה כפי מדרגתו בזמנו ובמקומו. עכ"ל הבית אהרן כפי המובא בעמלה של תורה.

הגליון נלקט ונערך בחסד ה' יתברך ע"י יהודה יעקב ברקאי תל ציון כוכב יעקב יע"א 0526514000 YBARKAI6@GMAIL.COM

המחבר הרב יהושע כ"ץ הוא היחיד ששרד ממשפחתו והחל להוציא לאור שרידי כתביו של אחיו (הרב משה יהודה) ביניהם **ויגד משה** על הלכות פסח (ברוקלין תשנ"ב)

¹⁰ הרב מרדכי פלבינסקי זצ"ל מתאר בהקדמת ספרו מה הביאו לעורכו. היה נצול שואה עלה לארץ ישראל שבור ורצוף ללא קרוב וגואל. הקים משפחה אך משניסה ללמוד בכל ספר שהוא, לא עלתה בידו, ונפל לי"ע במרה שחורה וחשב שהוא אנוס גמור. **נטל ספר תהלים והרבה דמעות נטפו מעיניו לבו על אותיות הספר**, חיפש בספרי מוסר אך לא נחה דעתו, אלא להיפך מצבו החריף. משכך נסע לאדמור מגור [כנראה ליבית ישראל] ומסר לו פתקא לשאלו מה יעשה והרי אין לו חשק ושמחה כלל בלימוד התורה. ענה לו הרב **לומדים איך שיכולים**. אז החל ללמוד אפילו שלא הבין אך לבו בל עמו. פעם אחת למד בספר השל"ה הקדוש ובחלק 'בית נאמן' למד **שאין שום יהודי הפטור מלימוד תורה, אך גם אם אינו מבין לעתיד לבוא ילמדו אותו מה שלא הבין. והמאמר הזה האיר את עיניו וקמה רוח בנפשו הדוויה**, והחל לראות אור וממש כהפקח עיני הסומא שכל ימיו גישש באפילה ויצא לאור גדול. מאז החל ללמוד כל ספר שנפגש בו מתחילתו ועד סופו, והבנתו נפתחה אט אט. בתחילה רשם לעצמו לזכרון המאמר שהאיר ושימח לבבו, ואט אט רבו ונאספו מאמרים אלו עד שחשב להוציאם כספר מתוך מחשבה שלא ישים לבו אם ילעגו לו באמרו: מי שירצה יסתכל בספר, ומי שלא ירצה לא יסתכל. והעיד על עצמו שלשם שמים התכוון, ופנה לאדמו"ר מויזניץ שבשכונתו התגורר לבקש הסכמתו וברכתו, והוא עודדו בכך.

הספר הינו אסופת פלאים מעשרות ספרים ראשונים ואחרונים במעלתה של לימוד התורה מתוך חיזוק ורוממות הדעת. כמו"כ צירף קונטרס סיפור תלאתיו וכוסות התרעלה ששתה עד תומן בימי האמים של השואה.